

LOUKKAAVAN KÄYTÖKSEN EHKÄISYN SUUNNITELMA

PALTAMON KUNNAN VARHAISKASVATUS

2021

Paltamon kunnan Loukkaavan käytöksen ehkäisyn suunnitelma 2021

Hyväksytty Kunnanhallitus § 45 1.3.2021

Sisällys

1. Miksi?.....	2
1. Mitä kiusaaminen on?	3
2. Miten puutumme loukkaavaan käyttäytymiseen varhaiskasvatuksessa	6
3. Loukkaavan käyttäytymisen ennaltaehkäiseminen.....	9
4. Materiaalipankki.....	15
5. Lähteet.....	18

Johdanto

Paltamon kunnan varhaiskasvatuksen Loukkaavan käyttäytymisen ehkäisyn suunnitelma (LOKSU) on tarkoitettu liitteeksi kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan ja työkaluksi kaikille kasvattajille päiväkoteihin, perhepäivähoitoon ja esiopetukseen.

Suunnitelma on suunnattu varhaiskasvatukseen ja sen kohteena ovat lasten väliset suhteet ja se, miten loukkaavaa käytöstä voidaan vähentää ja miten tilanteisiin voidaan puuttua. Tavoitteena on saada koko kunnan varhaiskasvatuksen henkilöstö sitoutumaan loukkaavan käyttäytymisen ehkäisyyn ja puuttumiseen. Samalla tavoitteena on kehittää vanhempien ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä osallistamalla perheet mukaan kehittämään varhaiskasvatuksen toimintaa.

Suunnitelman avulla pyritään luomaan varhaiskasvatukseen toimintakulttuuria, joka ennaltaehkäisee loukkaavaa käyttäytymistä. Tavoitteena on luoda kunnan varhaiskasvatukseen toimintamalli, jossa kaveri- ja tunnetaitojen suunnitelmallinen opetus on pysyvä osa arkea. LOKSU on toteutettu muutaman varhaiskasvatuksen työntekijän muodostamassa työryhmässä, opettajien pedatiimin tukemana. Lapsille, huoltajille ja henkilöstölle syksyllä 2020 tehdyn kyselyn vastauksia on hyödynnetty suunnitelman tekemisessä. Kysely on tehty lasten osalta haastattelemalla. Huoltajat ja henkilöstö ovat vastanneet kyselyyn kirjallisesti. Kyselyssä kartoitettiin vastaajien ajatuksia ja kokemuksia kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta. Suunnitelmaa tarkistetaan ja uudistetaan tarpeen mukaan kunnan varhaiskasvatussuunnitelman päivityksen yhteydessä.

Lapsi on aina hyvä ja riittävä juuri sellaisena kuin hän on.

Petronella Grahn:

Pomenia Tunneseikkailukortit

1. Miksi?

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sanotaan seuraavaa:

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2018, 31–32.)

On tärkeää, että varhaiskasvatuksen työntekijöillä on samansuuntainen käsitys siitä, mitä kiusaaminen on. Kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen tulee olla systemaattista ja johdonmukaista. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastuulla on määritellä, mikä on hyväksyttävää käytöstä lasten kesken ja mikä ei. Työntekijöiden asenne ja esimerkki on ratkaisevaa kiusaamistilanteiden ehkäisemisessä ja selvittämisessä. Jos he viestittävät selkeästi, etteivät hyväksy loukkaavaa käytöstä, myös lapset oppivat ymmärtämään, mikä on sallittua ja mikä ei.

LOKSU on laadittu varhaiskasvatuksen yhteiseksi toimintamalliksi loukkaavan käyttäytymisen ehkäisemiseen sekä siihen puuttumiseen. Lisäksi LOKSUsta löytyy materiaalipankki kasvattajille kaveri- ja tunnetaitojen opettamiseen. LOKSULLA tehdään näkyväksi varhaiskasvatuksen toimintamalleja myös perheille. Lasten huoltajilla on kasvattajien lisäksi tärkeä rooli loukkaavan käyttäytymisen ehkäisemisessä.

1. Mitä kiusaaminen on?

“Hölmö tapa, pukkimista, tönimistä, ilkeästi toiselle sanominen. Toisten leikkien määräilyä” - Lapsi 6 vuotta

“Aika surullista. Tuntuu ettei oo kavereita, silloin kun kiusataan” - Lapsi 6 vuotta

“Tuhmuusta” - Lapsi 6 vuotta

Kiusaamisen yleispiirteinä voidaan pitää toistuvuutta, tietoisuutta, vallankäyttöä ja ryhmäilmiötä. Kiusaamisen määrittely tekojen kautta on kuitenkin ongelmallista, koska lapset kokevat asioita eri tavoin. Yksi lapsi voi pitää jotakin yksittäistä tekoa loukkaavana, kun toinen lapsi käsittää saman teon leikiksi. Näin tarkastelun tulisi olla lapsen kokemuksesta lähtevää eikä teosta lähtevää. (Repo, 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy, s. 42)

Paltamon varhaiskasvatuksessa puutummme jokaiseen tilanteeseen, jossa lasta kohtaan käyttäytyään loukkaavasti.

Syksyn 2020 aikana Paltamon varhaiskasvatuksessa on kartoitettu lasten, huoltajien ja henkilöstön ajatuksia ja kokemuksia kiusaamisesta.

Lasten vastaukset

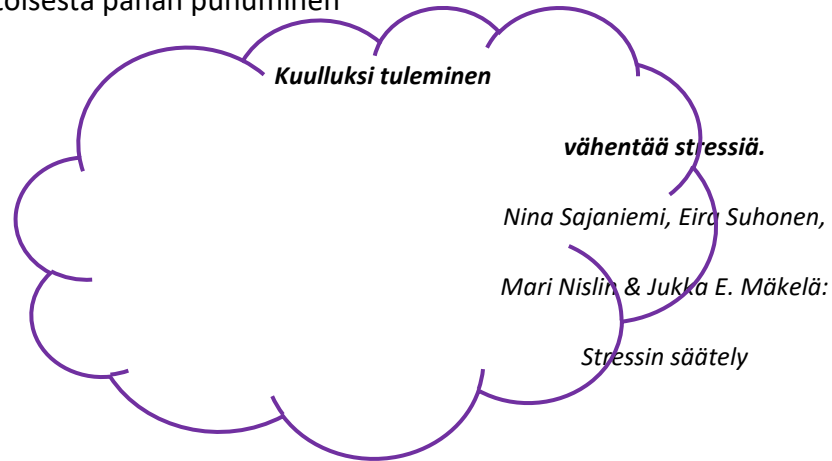
Saimme 3-6-vuotiailta lapsilta vastauksia 63 kappaletta. Lapsilta kysyttiin mitä kiusaaminen on. Heidän vastauksissaan kiusaamista kuvattiin 64 eri tavalla.

Lasten mielestä kiusaamista yleisimmin on:

Lyöminen

Pukkiminen, töniminen ja kaataminen

Haukkuminen, nimittely ja toisesta pahan puhuminen

Huoltajien ja henkilöstön vastaukset

Huoltajilta saimme vastauksia 43 kappaletta ja henkilöstöltä 17 kappaletta. Huoltajien ja henkilöstön vastauksissa kiusaaminen luokiteltiin fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kiusaamiseen.

Fyysistä kiusaamista vastausten mukaan on:

Lyöminen, läpsiminen, hivutus, töniminen, repiminen, tukistaminen, pukkiminen, nipistely, etuilu, kädestä ottaminen, käsiksi käyminen, potkiminen, tavaroiden piilottaminen/vieminen/rikkominen.

Psyykkistä kiusaamista vastausten mukaan on:

Haukkuminen, irvailu, nimittely, pilkkaaminen, ilmeily, ulkonäön kommentointi ja arvostelu, ilkeä puhe, lällätys, kiusallinen matkiminen, mustamaalaaminen, uhkailu, kiristäminen, vähättely, alistaminen, selän takana puhuminen, identiteetin kyseenalaistaminen, anteeksi pyytämisen tekemättä jättäminen, häiritseminen, valehtelevuus, naljaileminen, kiroileminen, huomiotta jättäminen, juoruaminen.

Sosiaalista kiusaamista vastausten mukaan on:

ulkopuolelle jättäminen, poissulkeminen, yksin jättäminen, huomiotta jättäminen, syrjiminen, eristäminen, muiden käytökseen ja mielipiteisiin vaikuttaminen, hylkääminen, nolaaminen julkisesti

Lapsi ei poimi tunnetaitoja vain siitä, miten vanhempi kohtelee häntä hoivassa, vaan myös siitä, miten vanhempi kohtelee ja kohtaa itse itsensä. Siksi myös aikuisen omista tunteista, huolista tai vaikka väsymisestä välittäminen on myös arvokas osa hyvän hoivan rakennetta.

Maaret Kallio: Lujasti lempeä

2. Miten puutumme loukkaavaan käyttäytymiseen varhaiskasvatuksessa

Mitä pitää tehdä, jos sinua kiusataan tai näet kiusaamista?

“Sen pitää pyytää anteeksi, joka tekkee rumasti ja jos nään kiusaamista, niin pitää mennä sanomaan aikuiselle” - Lapsi 4 vuotta

“Puolustan sitä, jota kiusataan ja kerron opelle” - Lapsi 6 vuotta

“Sannoo että voita välliin ja silleen” - Lapsi 4 vuotta

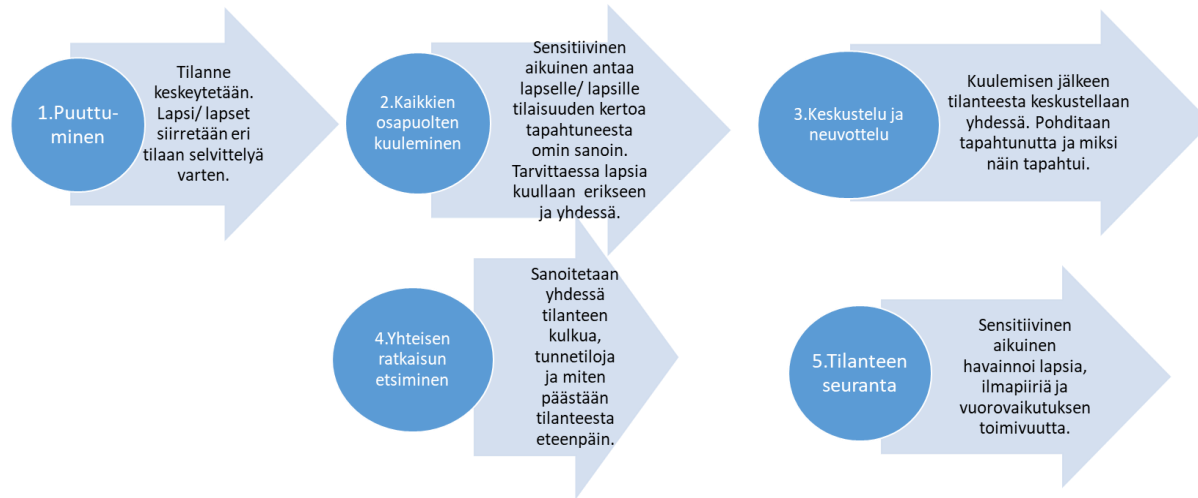
Paltamon kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttumisesta seuraavalla tavalla:

- Mieltä pahoittavaan toimintaan puututaan heti, kun se havaitaan tai lapsi siitä kertoo
- Selvitetään kaikkien osapuolten näkemykset tilanteista, etsitään ratkaisuja yhdessä
- Huoltajia tiedotetaan aina kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätilanteista
- Sovittelutilanteet ovat oppimistilanteita, joissa harjoitellaan erimielisyyksien ratkaisemista
- Kasvattajat havainnoivat lapsia, ilmapiiriä ja vuorovaikutuksen toimivuutta

Kyselyssä esille tulleiden vastauksien perusteella huoltajien ja henkilöstön mielestä kiusaamiseen tulisi puuttua aina, ja heti tilanteen ilmetessä. Tärkeäksi koettiin jokaisen osapuolen kuulluksi tuleminen. Asiaa selvittelevä aikuinen ei saa mitätöidä lasten kokemuksia. Keskustelu, sovittelu

ja neuvottelemisen ovat tärkeimmät työvälineet tilanteiden selvittelyyn. Kun asia on saatu selvitettyä, huolehditaan myös tilanteen seurannasta.

Alla olevassa kaaviossa loukkaavan käytöksen selvittely vaiheittain:

3. Loukkaavan käyttäytymisen ennaltaehkäiseminen

Miten kiusaaminen saataisiin loppumaan?

“Silleen, että ei kiusaa toista ja jos ei saa sitä ite loppumaan, pitää mennä kertomaan aikuiselle” - Lapsi 6 vuotta

“Kaikki leikkisivät yhdessä kun toinen kysyy nätisti” - Lapsi 6 vuotta

“Mustikka- ja mansikkakakulla ja pipareilla, kun pidetään kakkukestit, niin kukaan ei kiusaa enää toista” - Lapsi 3 vuotta

Turvallinen toimintaympäristö

- Toimimme paljon pienryhmissä, jotka mahdollistavat rauhallisen/kiireettömän toiminnan ja sujuvat siirtymätilanteet
- Ennakoimme tilanteita; päivästrukturi, kuvien käyttäminen, tilanteiden sanoittaminen, toimintaympäristön muokkaaminen lasten tarpeiden mukaan (esim. istumapaikat, pukemisaikat, jakotilat)
- Havainnoimme lasten välistä vuorovaikutusta ja puutimme välittömästi loukkaavaan käyttäytymiseen
- Kiinnitämme huomiota lapsilähtöiseen mielekkäeseen toimintaan

Lähes kaikki lapset hyötyvät päivästrukturista

eli rakenteesta tunnesäätelyn tukena.

Arki rutiineineen tuo elämään turvaa

ja ennakoitavuutta

Sensitiivinen ja erilaisuuden hyväksyvä ilmapiiri

- Olemme aidosti läsnä ja osoitamme sen eleillä, ilmeillä ja puheella
- Toimimme johdonmukaisesti ja tasa-arvoisesti
- Laadimme yhteiset säännöt ja sopimukset lapsiryhmälle yhdessä lasten kanssa
- Sanoitamme ja perustelemme toimintaamme: ”Miksi toimimme näin?”

Kaveri- ja tunnetaitojen harjoittelu

- Kaveri- ja tunnetaito-opetus on säännöllinen osa varhaiskasvatus- ja esiopetustoimintaamme
 - o Opetus koostuu suunnitellusta ja ohjatusta toiminnasta sekä arjesta nousevista akuuteista tilanteista ja lasten tarpeista
 - o Käytämme hyödyksi erilaisia materiaaleja ja menetelmiä (ks. materiaalipankki s. 9)
- Hyväksymme kaikki lasten tunteet ja opettelemme käsittelemään niitä yhdessä
 - o Aikuisena muistamme antaa aikaa ja tilaa lasten tunneryöpyille
 - o Pysymme itse rauhallisina, olemme lasta varten, tarvittaessa tarjoamme turvallisen sylin
 - o Keskustelemme ja käymme asiat lapsen kanssa läpi vasta sitten, kun lapsi on tyyntynyt
- Olemme itse mallina, tunnistamme ja tiedostamme oma toimintamme, aikuisen asenteella on ratkaiseva merkitys

Tunteiden tuleminen ja meneminen kuuluu ihmisyyteen.

Tunteet ja kokemukset tekevät elämästä ihanaa ja haastavaa.

***Vain ne tunteet, joiden olemassaoloa emme hyväksy,
aiheuttavat ongelmia.***

Elina Kauppila: Minä tunnen tunteeni

Toiminnan havainnointi, ohjaaminen ja osallistuminen

- Olemme mukana ja läsnä toiminnassa ja leikeissä (lattiatasossa), otamme huomioon erityiset tarpeet ja tuemme ryhmään liittymisen esteissä esim. puheen tuoton ja ymmärtämisen haasteet
- Kiinnitämme huomiota eri toimintaympäristöihin; fyysisiin (lelut, jakotilat), psyykkisiin (ilmapiiri, osallisuus) ja sosiaalisiin (kaverisuhteet, aikuinen-lapsi suhde)
- Havainnoimme leikkijöiden erilaisia rooleja, kannustamme leikkimään erilaisten kavereiden kanssa

Lapsen itsetunnon vahvistaminen ja osallisuus

- Kuuntelemme lasta ja pysähdymme lapsen asioiden äärelle.
- Emme mitätöi lapsen kokemuksia ja tunteita
- Kiinnitämme huomiomme hyvään ja sanoitamme lapsen vahvuuksia
- Kohtaamme lapsen myönteisesti ja kunnioittavasti
- Annamme lapselle ”minä pystyn ja minä osaan kokemuksia” kannustamalla ja motivoimalla
- Annamme mahdollisuuksia vaikuttaa toiminnan sisältöihin

Yhteistyö huoltajien kanssa

- Huoltajat saavat tietoa siitä, miten lapsen päivä on sujunut
- Jaamme säännöllisesti tietoa toiminnan sisällöistä
- Ylläpidämme luottamuksellista ja avointa suhdetta huoltajiin
- Otamme huoltajien esittämän huolen lapsesta aina vakavasti

4. Materiaalipankki

Infoa materiaaleista:

- Askeleittain materiaali: Materiaali systemaattiseen tunnetaitojen opettamiseen.

- Eläinlasten elämää; mielenterveystaitoja pöytäteatterin keinoin: Sisältää pöytäteatterihahmot ja tarinavihkon, jossa on erilaisia tunnetaitoihin liittyviä tarinoita ja tehtäviä.
- Fanni tunnetaitosarja: Lasten tunnetaitojen ja tunnesäätelykeinojen harjoitteluun. Sarja sisältää kirjoja ja tunnetaitokortit.
- Halinalle -kerho: Puheen ja kielenkehityksen harjaannuttamisohjelma.
- Huomaa Hyvä -materiaali: Materiaali ja ohjeita vahvuuskasvatukseen ja positiiviseen pedagogiikkaan. Sisältää toimintakortit ja oppaita.
- Häijyherneitä ja lempeyslientä: Opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn.
- Jukka Hukka -kirjat: Erilaisiin tunteisiin ja niiden käsittelyyn liittyviä tarinoita. Sisältää kirjoja ja tunnekortit.
- Kuinka kiukku kesytetään & Aada ja kiukkuleijona -kirjat: Kasvattajan opas aggressiokasvatukseen ja lasten kirja liittyen kiukun kesyttämiseen.
- Mahti tunnekortit: Ilmaiset tunnekortit. Tunteiden ilmaisun, nimeämisen ja sanoittamisen tueksi. Ladattavissa osoitteesta: www.tukiliitto.fi
- Mieli Ry –sivusto: Ilmaista materiaalia mm. tunnetaitoihin liittyen. www.mieli.fi
- Monen sortin tunteet: Tunnetaitojen käsikirja.
- Mörkki-kirja: Lasten kuvakirja muuttuvista mielialoista.
- Papunet-sivusto: www.papunet.net
- Pesäpuu-sivusto: Materiaalia vuorovaikutus- ja tunnetaitoihin liittyen. www.pesapuu.fi

- Pikku Kakkosen tunnekortit, Pikkuli -ohjelma ja Mitä ihmettä? -ohjelma.
- Piki -materiaali: Sisältää pöytäteatterinuket, tarinankerronta- ja tunnetaitokortit sekä kirjat.
- Pippa Pippuri -kirjasarja: Kiukkuun liittyviä tarinoita, suunnattu 3-vuotiaasta eteenpäin.
- Pomenia -materiaali: Lapsille suunnattu tunnetaitosarja, sisältää kirjoja, lautapelin, tunneseikkailukortit sekä satujoogakortit.
- Tunnetaitoja lapsille Ympyräisten avulla: Tunnetaidot hausalla tavalla lapsille ja huoltajille.
- Viitottu rakkaus -sivusto: www.viitotturakkaus.fi. Paljon tulostettavaa materiaalia mm. tunne- ja kaveritaitoihin sekä varhaiserityiserityiskasvatukseen liittyen.
- Väriinutit -sivusto: Tunne- ja kaveritaitoihin liittyviä tehtäviä ja muuta materiaalia. <https://www.varinutit.fi/tunnetaidot/>

5. Lähteet

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, Hämeenkyrön varhaiskasvatus. Saatavilla osoitteesta:
https://www.hameenkyro.fi/site/assets/files/6192/kiusaamisen_ehk_isyn_ja_puuttumisen_suunnitelma-1.pdf

Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Repo, L. (2015). PS-kustannus, Jyväskylä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. OPH. (2018).